

Vindturbiner i Norges frie natur: Bare med hersketeknikk!

Fra Lista «Vindpark»: 10 m bred kjørebane med eksempel på skjæring, foto: FNF Rogaland

**Høringsuttalelse angående Nasjonal ramme for vindkraft fra Norges Høgskole
ved rektor Nils Faarlund, c/o leug@online.no foto: Thor Østbye**

Kildeangivelser: Side 11 - 13

Stå vakt om naturen!

Stå vakt om naturen! Slå angrepet ned!

Dem opp mot de hissige hjerner! -

La fjellvidda hvile i soldagens fred -

i dryss av de evige stjerner! -

Slå døgnets urolige røster med bann!

Lys fred på de tagale lier!

Gi Noreg et lysende "Ingenmannsland"

hvor skapningens herre tier!

(Theodor Caspari)

I. En høringsuttalelse på vegne av 9 av 10 nordmenn

Norges Høgfjellsskole har siden 1967 (3) iscenesatt verdidannende læring i møte med (livsfaren) i fri natur – den natur som ikke er berøvet sine naturlige rytmer over året, døgnet eller vekstsesongen. Hensikten har vært å vinne venner for fri natur – først og fremst fjellnatur. Vi har måttet leve med at det ene fjellområdet etter det andre har blitt omgjort til *Apparatenlandschaft* som tenkeren og naturvennen Peter Wessel Zapffe (4) kalte landskap, der vassdrag ble neddemt og tørrlagt.

Ekte juveler lar seg ikke produsere - Fri natur lar seg ikke produsere.

Fri natur blir aldri gammeldags: Naturen er kulturens Hjem!

Fjellets friluftsliv har vært høgfjellsskolens virkefelt i 53 år. Vi anser derfor vår institusjon for å være kvalifisert til å uttale seg på vegne av de 9 av 10 nordmenn som i følge offisielle forskningsprosjekt deltar i friluftsliv (5) – 9 av 10 av oss søker den *stillheten* (6) som bare fri natur kan gi.

II. Norge har en enestående friluftslivstradisjon

som gjør at hittil 4 ulike regjeringer siden 1980-årene har brukt tid og penger på å utarbeide sin friluftslivspolitik i form av stortingsmeldinger (7). Det er bemerkelsesverdig at det er enighet på tvers av partigrensene om friluftslivspolitikken: Regjeringsskifter under skriveprosessen ga bemerkelsesverdig få endringer! Norge er alene i verden om å ha regjeringer som utformer en egen politikk for friluftsliv – en politikk med vekt på harmoni

med naturen – vi har også forskningsmessig belegg for at nær 1 av 2 nordmenn søker "naturens mystikk" og "storheten i skaperverket" i sitt friluftsliv (5).

III. "De hvite kull": Den drivende kraften i gjenreisningen av Norge etter 2. verdenskrig

Etter 2. verdenskrig ble "de hvite kull" – vannkraften – bokstavelig talt den drivende kraften i gjenreisningen av Norge. Den politiske friheten kostet blod, gjenreisningen kostet mer og mer av fedrelandet: Den frie naturen i fjellet. Kraftutbyggingen med brutale naturinngrep ville ingen ende ta. Folket sto tverrpolitisk bak vannkraftutbyggingen for å øke velstanden år for år. Først med Mardøla-aksjonen i 1970 lyktes det å få et ord med i laget i tidens samfunnsplanlegging ved å ta i bruk naturvitenskapen økologi i forsvaret av fri natur (8).

I løpet av 1970-årene ble alle politiske parti i landet mer eller mindre 'grønne' med preg av øko-filosofien (9). I 1980-årene ble det derfor bom-stopp for utbygging av store vannkraftverk. I denne perioden tok oljeutvinningen utenskjærs som kjent over som den nye velstandsbringende industrien i Norge.

IV. Med den norske oljealderen ble skadene på fri natur flyttet til kysten og havet

Med oljealderen fulgte en eventyrlig velstand, men også 'uante konsekvenser' – klimakrisen – en global trussel som bl. a. er drevet av CO₂-utslipp fra forbrenning av olje og gass. Alvoret i klimatrusselen utløste internasjonalt samarbeid om Klimakonvensjon i FN-regi etter miljøtoppmøtet i Rio i 1992. Med Kyoto-protokollen påtok Norge seg, sammen med en del andre industrialiserte land, å erstatte bruken av energikilder som fører til CO₂-utslipp med "ny, fornybar energi".

Selv om Norge siden kommersialiseringen av elektrisitetsforsyningen i 1991 har eksportert et pent overskudd de aller fleste årene (se NVEs statistikk), har våre politikere med lovgivning og subsidiering lagt til rette for å øke produksjonen av "ny, fornybar energi" med satsing på vann- (såkalt "småkraftverk") og vindkraft (såkalte "vindmølleparker"). Store og små firma i vannkraftbransjen var ikke sene om å utnytte de gylne mulighetene til ny vekst – ikke bare med utbygging av hittil urørte, mindre elver, men også med nymotens vindkraftanlegg. Etter internasjonale forbilder satset de først langs kysten og utenskjærs. Etterhvert kom det også til en storsatsing i innlandet.

V. Fra "hvite kull" til "grønn" og "clean" energi

Nasjonale og multinasjonale selskap, forkledd som produsenter av "grønn" og "clean" energi, tett fulgt av geskjeftige 'utrederselskap' som selger sine konsesjoner til norske

og utenlandske kapitalinteresser, lanserte titalls prosjekt i skogstrakter i innlandet. Som høgfjellsskolens rektor fikk undertegnede den første nærkontakt med et slikt foretakende med den 70-turbiner store "vindparken" på Totenåsen – et høydedrag som hever seg 6 – 700 meter over vannspeilet på vestsiden av Mjøsa.

Jeg visste ikke at jeg var motstander av vindkraft før trusselen om et 2 milliarder-prosjekt rammet den naturen som var opphavet til at jeg i 1966 forlot en karriere som sivilingeniør og siden den gang på heltid har brukt (tinde)friluftslivet som en vekker til forsvar av fri natur: Jeg oppdaget at et vindkraftanlegg i norsk innland, alt etter antall turbiner, fører til utsprenging av hundretusener av tonn av stein med tilsvarende skjæringer og fyllinger, slik erfaringer i svensk innland viser. Synsintrykket, støyen og iskastingen er ille, men det er opparbeidingen av et forgrenet vegsystem av fylkesvegstandard i kupert lende med fjell i dagen som fører til istidslignende naturødeleggelser.

VI. Hva regjeringens kommunikasjonsrådgivere tåkelegger om vindkraft

I Norge har en av våre fremste fagfolk på området, professor emeritus Odd W. Andersen med lang fartstid på Norges teknisk naturvitenskapelige Universitet (10), påvist den store sårbarheten for turbinteknologien. Over skoggrensen vil maskineriet med sitt store vingefang bli utsatt for ukjente påkjenninger vinterstid. Det er gåtefullt hvordan norske politikere kan bevilge rause subsidier, og etterhvert med hjelp av "grønne sertifikater", kanalisere milliardbeløp fra oss strømbrukere til en industri med en så ineffektiv og sårbar teknologi. På toppen av det hele viser regnskapene hos firma som har blitt tildelt konsesjon, likevel ofte røde tall (10). Fra våre ledende faginstitusjoner som Universitet i Oslo og Statistisk sentralbyrå (SSB) (11) har vi hørt at eksport av strømmen kan hjelpe på lønnsomheten – men at det ikke er hold i regjeringens påstand om at norsk eksport av strøm vil redusere CO₂-utslippene i Tyskland med naboland (1). Fordi driftstiden for et vindkraftanlegg sjelden overstiger 1/3 av året, gir det seg selv at kullkraftanleggene som ikke kan slås av og på som et vannkraftanlegg, må gå sin gang.

VII. Dei gamle fjell i syningom...

På folkemøtet om 2 milliarder-prosjektet på Totenåsen som det lyktes å avverge, møtte det frem over 200. Til sammen 20 tok ordet - av dem sa 19 tydelig fra om hva Åsen betydde for dem og at *dætta vil vi itte ha* (ordrett etter formannen i styret for allmenningsberettigede fra

174 gårdsbruk). Fordi det vanlige skjemaet for konsekvensutredninger ikke gir rom for å få frem verdien av det som ikke kan måles i sjeldenhet eller kortsiktige, samfunnsøkonomiske fordeler, er det viktig å få satt ord på at den frie naturen i planområdet er uerstattelig

*Dei gamle fjell i syningom er alltid eins å sjå,
med same gamle bryningom og sama toppom på...*

(Aasmund Olavsson Vinje, medstifter av DNT)

I Norge deltar 9 av 10 i friluftsliv – 1 av 2 søker "naturens mystikk", naturens *kvaliteter*! Nordmenns enestående begeistring for å ferdes i fri natur har vokst med urbaniseringen. Siden mellomkrigstiden, da arbeiderbevegelsen, anført av Martin Tranmæl og Einar Gerhardsen, også kom med for fullt, er *hele* folket med. Det er derfor en utilgivelig mangel ved lovgivningen for vind- og vannkraftanlegg at den frie naturens kvaliteter ikke får den plass de tilkommer ut fra vårt folkekjære friluftsliv i verdiavveiningen på de ulike beslutningsnivåene.

VIII. Konsekvensanalysenes hersketeknikk: *Abstraksjon av naturens kvaliteter*

Mange som har måttet tåle nederlag på nederlag i konsesjonssaker, har fått sanne at vi har med en lovgivning å gjøre som er skreddersydd til å prioritere kortsiktige, samfunnsøkonomiske hensyn og som om igjen og om igjen fører til drastiske inngrep i fri natur. Det avgjørende kunstgrepet som våre politikere tok i bruk mens naturens venner ante fred og ingen fare etter at de store vannkraftutbyggingenes tid var forbi i 1980-årene, var å basere konsesjonsbehandlingen på *objektivitet*. Det høres umiddelbart ut som et rimelig og selvfølgelig krav at demokratiske beslutningsprosesser skal renses for syensing, fordomsfull tenkning, særinteresser – og nostalgi (Wikipedia: Betegnelse for en medisinsk diagnose fra 1600-tallet som beskriver «den smerten et sykt menneske føler fordi det ikke er i hjemlandet sitt eller frykter aldri mer å få se det igjen.»).

Men – og det er et stor men her: Objektivitet er varedeklarasjonen for den naturvitenskapelige metode. Det vil si at kun det målbare tillegges gyldighet – *kvantifisering* – mens *kvalitet* underkjennes, eller betraktes som mindreverdige. Fri natur berøves på denne måten sine former og farger. Kvalitetene avfeies av pionerene i denne formen for vitenskap, Descartes og Lock, som "sekundære sansekvaliteter" som "ikke er egenskaper ved tingene, men bare eksisterer subjektivt for, eller i, menneskets bevissthet" (12).

Foto: Thor Østbye

Dette er en effektiv hersketeknikk. Når kvaliteter defineres ut, defineres alle andre verdier enn sjeldenhetsverdien – les markedet – ut, og vi står igjen kun med pengeverdien av landskap med myldrende mangfold. Lederen for den seksjonen i NVE som behandler søknader om konsesjoner for vindkraftanlegg kunne, typisk nok, på gjentatte spørsmål under Naturfilosofisk seminar den 9. mai 2012 ikke komme på ett tilfelle, hvor hensynet til fri natur hadde vært avgjørende for avslag.

IX. Hvordan *naturvern* ble redusert til *miljøvern* i den politiske prosessen i 1970-årene

*Det leder ingen logikkens veg til naturens hemmeligheter.
Dit kommer vi bare med den erfaring som vi gjør med innlevelse
og tolker med intuisjon.*

(Albert Einstein, 13)

Vi som forsvarer fri natur, finner ikke bare hold for vårt virke i dypt forankrede innslag i vår kultur i form av en levende friluftslivstradisjon og friluftslivspolitik, men også hos fremragende forskere innen humaniora - og naturvitenskap. Vi kan glede oss over å ha den fremste blant likemenn i den teoretiske fysikken – den mest prestisjefylte disiplinen innen objektivitetsbasert vitenskap, Albert Einstein, på vår side. Han skriver i sitt livsfilosofiske 'testament' at uten "erfaring gjort med innlevelse" – enmerkene for subjektivitet – er naturens hemmeligheter utenfor rekkevidde. I tråd med Einsteins livserfaring er det altså dypt udemokratisk å definere ut uttrykk for vår hengivenhet for fri natur som mindreverdige "følelser" i konsekvensutredninger og beslutningsprosesser for energiproduksjon.

Professor ved UiO/TIK, Kristin Asdal, har i boken *Politikkens natur - Naturens politikk* (14) gitt oss en detaljert beskrivelse av hvordan *naturvern* i den politiske prosessen i 1970-årene ble redusert til *miljøvern*, hvordan vår fornemmelse for naturens form og farge ble redusert til kjemiske analyseverdier - og hvordan grenseverdiene for forurensning endte i et politisk oppgjør om hvor mye utbyggerinteressene er villig til å bidra med av kostnader for "avbøtende" tiltak. Når det gjelder konsekvensen av vind- og vannkraftanlegg, er det ikke mengde utslipp det står om – selv om det økologiske fotavtrykket tilsier at det også må komme med. I hardkjøret for denne "grønnkraften" råder abstraksjon grunnen i konsekvensutredningene med kvantifisering av naturmangfold (også betegnet som *biodiversitet*) antall truede *røddlistearter* på ulike trinn og *INON-arealer* i kvadratkilometer som prosent av forekomsten fylkesvis, regionalt eller nasjonalt. På den måten blir det sjeldenhetsverdien som teller – ikke egenverdien.

Foto: Thor Østbye

X. Naturvern er uttrykk for vennskap med stedet

*Å bo er å være
venn med stedet*

(Christian Norberg-Schulz, 15)

Christian Norberg-Schulz er høyt ansett verden over for sin tenkning om å bygge og bo – arkitekturfilosofi. Om å bo sier han: *Å bo er å være venn med stedet*. Han forklarer moderne menneskers fremmedgjøring fra fri natur med at vi har blitt hjernevasket med abstraksjon fra barnehagen av. Norberg-Schulz anskueliggjør sitt syn ved å oppfordrer oss til å slå opp ordet 'vann' i et leksikon. Hva er det første vi støter på som forklaring på noe så mangfoldig som vann? Jo, det er (selvsagt) formelen H_2O - fulgt av tallangivelser for kokepunkt, frysepunkt, o s v (internett med Wikipedia er ikke noe unntak!). Vår vidgjetne filosofiprofessor, Arne Næss, kom i fremskreden alder i arbeidet med sin dypøkologi/økosofi om at alt henger sammen til den samme oppfatningen som Norberg-Schulz – formulert slik (16):

Naturvitenskapen fratar virkeligheten innholdet

Næss som de første ti-år av sitt filosofiske virke, var preget av sine studier av logisk empirisme i 1930-årenes Wien, kom i sitt 85. år til at "nu har jeg blitt så gammel at jeg må snakke om det viktigste i livet: *Følelser*" (17). Lar vi kravet om objektivitet overstyre kvalitet, stenger vi oss ute fra det fargerike fellesskap som sansene våre åpner for i møte med den natur som får utfolde sine rytmer fritt – årsrytmer, døgnrytmer, vekstrytmer. Professoren hadde gjennom sitt mangeårige tindefriluftsliv egentlig for lengst avslørt sin hengivenhet for fri natur – sitt vennskap med stedet – mest legendarisk er vel hans følelsesmessige tilknytning til naturen rundt Tvergastein-hytta oppe under Hallingskarvet.

XI. Filosofer og vitenskapsmenn hjelper med skarpskodd kritikk - dikterne finner ord

For pengar kann ein få alt, heiter det. —
Nei, ein kann ikkje det.
Ein kann kjøpa seg mat, men ikkje mathug,
dropar, men ikkje helsa,
mjuke senger, men ikkje svevn,
lærdom, men ikkje vit,
stas, men ikkje venleik,
glans, men ikkje hygge,
moro, men ikkje gleda,
kameratar, men ikkje venskap,
tenarar, men ikkje truskap,
gråe hår, men ikkje æra,
rolege dagar, men ikkje fred.
Skalet av alle ting kann ein få for pengar.
Men ikkje kjernen; den er ikkje for pengar fal.
(Um Pengar av Arne Garborg)

I boken *Jotunheimens saga* (2) finner dikteren Theodor Caspari ord for hva fjellnaturen betyr for oss. For penger kan vi som Garborg skriver, bare få *skalet av alle ting*. *Skalet* - så som den misbrukte naturen - kan vi få for penger/berike oss på, men *kjernen* er bare tilgjengelig for den som prioriterer naturverdet og lar naturen leve:

*Det svever et land i det skinnende blå,
ei stoltere vet jeg å nevne,
men vil du dit opp over dalene nå,
to stridende ting må du evne:
Ti først må du seile med ørnen av sted høyt,
høyt over jorden og kavet,
og så må du vite å senke deg ned,
og krype med mosene lave.*

(Theodor Caspari, 2)

XII. Regjeringens Nasjonal ramme-prosjekt må skrinlegges

Regjeringens Nasjonal ramme-prosjekt gjør skam på den nasjonale identiteten som førte til at Norge fikk status som en fri nasjon i 1905. Det var en enestående hendelse i europeisk historie – en bragd som vi kan takke våre stjerner i Romantikkens mesterklasse for – malerne I. C. Dahl, Adolph Tidemand, Hans Gude, Peder Balke, o. fl. De fremsynte stifterne av Den norske Turistforening (etablert 1868, bare fem år etter de første alpelandene) konkretiserte vår egenart ved å skape en organisasjon som manifesterte våre 'edle ville' (jf. J. J. Rousseau's kåring av en nasjons fornemste pryd (20) – fjellfolk med en levemåte som i praksis demonstrerte at 'Naturen er Kulturens Hjem').

Enda mer graverende enn å sette vår kulturelle arv på spill, er det å legge forholdene til rette for at inntil en fjerdepart av den frie naturen som hittil har unnsuppet (post-)modernitetens brutale degradering til *Apparatenlandschaft* (jf. P. W. Zapffe), blir satt over styr.

Fri natur lar seg ikke produsere – Fri natur blir aldri gammeldags

Forestillingen om at en øket, norsk overproduksjon av fornybar energi skal gi et bidrag til å løse den globale klimakrisen med eksport, er et fantasifoster (1). Historien vil avsløre manglende vilje og/eller evne til å orientere seg etter virkeligheten hos våre folkevalgte. Våre etterkommere som må leve med følgene av en reduksjonistisk og abstraherende tenkemåte, vil

med sine erfaringer på en lettfattelig måte forstå at velgernes dømmekraft ble lammet – og demokratiets muligheter til å håndtere situasjoner som krever nøysomhet, ble undergravet i den oljeskapte velstandsrusen.

*We can't solve problems
by using the same kind of thinking
we used when we created them.*
(Albert Einstein)

XIII. Kilder

- (1) Neubauer, A.: Schwarze Schatten i Der Spiegel 43, 2013, s. 78
- (2) Caspari, T.: Av Jotunheimens saga. Nasjonalforlaget, Oslo 1942
- (3) Sookermy, A. McD og Eriksen, J. W.: VEGLEDEREN. GAN Aschehoug, Oslo 2007
- (4) Kvaløy, S. Setreng (red.): Barske Glæder og andre epistler fra et liv under åpen himmel. Gyldendal, Oslo 1969
- (5) Vaagbø, O.: Den norske turkulturen. FRIFO, Oslo 1993
- (6) Faarlund, N.: Støy og stillhet i friluftsliv. Statens forurensningstilsyn (KLIF), Oslo 1992
- (7) Miljøverndepartementet: Om friluftsliv. St. meld. nr. 40 (1986 - 87) og Friluftsliv. St. meld. nr. 39 (2000 - 2001)
- (8) Kvaløy, S. Setreng: Mardøla - samvær som kampform i Råd for øko-filosofi (red.): Arven og gleden. Tapir Akademisk forlag, Trondheim 2010, s 165 - 174
- (9) Faarlund, N.: Stetind 1966 - "tindebestigere" skaper ny giv i naturvernet i Råd for øko-filosofi (red.): Arven og gleden. Tapir Akademisk forlag, Trondheim 2010, s 23 - 25

- (10) Se bl a: Teknisk ukeblad <http://www.tu.no/energi/2008/02/29/demonterer-vestas-turbin>
- (11) Bye, T.: Ødeleggende pengesløseri, referat fra nrk-program
http://www.nrk.no/fordypning/_odeleggende-pengesloseri-1.8333959
- (12) Om de sekundære sansekvaliteter: www.uio.no/studier/emner/hf/ifikk/FIL2103/
- (13) Albert Einstein-sitatet i Bild der Wissenschaft 2005:1, s 22
- (14) Asdal, K.: Politikens natur - Naturens politikk. Universitetsforlaget, Oslo 2011
- (15) Norberg-Schulz, C.: Et sted å være: essays og artikler. Oslo: Gyldendal 1986
- (16) Næss, A.: Gestalt-ontology - omtalt i Haukeland, P. I.: Dyp glede - Med Arne Næss inn i dypøkologien. Flux, Oslo 2008
- (17) Næss, A. og Haukeland, P. I.: Livsfilosofi - et personlig bidrag om følelser og fornuft. Universitetsforlaget, 1. utg. 2005
- (18) Se f eks Parry, S. og Douglas, E.: In China, the true cost of Britain's clean, green wind power experiment: Pollution on a disastrous scale <http://www.dailymail.co.uk/home/moslive/article-1350811/In-China-true-cost-Britains-clean-green-wind-power-experiment-Pollution-disastrous-scale.html>
- (19) Faarlund, N: Skinnhellig energipolitikk, kronikk i "Morgenbladet" 1/2/13
http://morgenbladet.no/ideer/2013/skinnhelig_energipolitikk_0#.UQ0Ec5jRZ6w
- (20) Faarlund, N.: Friluftsliv – En dannelsesreise. Ljå forlag, Oslo 2018, 2. utg.

*****_____

